

LE LEXIQUE DE L'HABITATION: APPROCHE LEXICOGRAPHIQUE

Maria ALDEA
Université Babeş-Bolyai
Cluj-Napoca (Roumanie)
10.52846/SCOL.2023.1-2.09

Abstract

The goal of the paper is to analyse the vocabulary of the dwelling place such as it is recorded in I. Costinescu's *Vocabularu romano-francesu* [Romanian-French Vocabulary] (Bucharest, 1870), focussing on the classification of some types of houses, rooms and annexes. Such an analysis will offer few data related to the dynamics of the vocabulary of the dwelling place, underlining the evolution of those words, their resilience or their disappearance from the usage.

Keywords: *lexicography, words'treatment, dwelling place, types of houses, rooms*

Résumé

Le but de cette étude est d'analyser les vocables de l'habitation telles qu'elles sont conservées dans l'ouvrage de I. Costinescu, *Vocabularu romano-francesu* [Vocabulaire roumain-français] (Bucarest, 1870), mettant en évidence les types de maisons, de pièces et de dépendances. Cette analyse nous permettra de saisir la dynamique du lexique de l'habitation, mettant en évidence la vie des mots, leur résistance ou leur disparition de l'usage.

Mots-clés: *lexicographie, traitement des mots, habitation, types de logis, chambres*

1. Introduction

La présente étude¹ se propose d'analyser les mots de l'habitation² tel que présenté dans l'ouvrage de I. Costinescu, *Vocabularu romano-francesu* [Vocabulaire roumain-français] (Bucarest, 1870 ; ci-dessous abrégé VRF). Ce faisant, nous verrons s'il est possible de parler d'une dynamique de ce lexique et de mettre en

¹ Une version préliminaire de ce texte a été présentée dans le cadre du 8e Symposium International de Linguistique, section Lexicographie, organisé par l'Institut de Linguistique « Iorgu Iordan – Al. Rosetti » de l'Académie Roumaine à Bucarest du 29 au 30 septembre 2022. Nous remercions notre collègue et ami Adrian Chircu pour nos discussions extrêmement utiles.

² Il convient de mentionner que ce sujet a attiré l'attention de quelques chercheurs, dont on retient ici Avram 2001 : 33–48, Ionică 1966 : 435–494, Stan 1964 : 625–631, et d'autres.

évidence, d'un côté, la présence de mots bien établis dans la langue et d'emprunts néologiques qui ont résisté ou non à l'épreuve du temps et, d'autre côté, la capacité interne de la langue de créer de nouveaux mots à l'aide de suffixes. Le matériel lexical répertorié étant très riche, dans ce qui suit, nous nous arrêterons sur la taxonomie des types d'habitations, de pièces et d'annexes.³

Nous avons fait l'inventaire lexical par sélection manuelle, à partir de l'information sémantique fournie dans le corps de l'article. Toutes les unités lexicales retenues appartiennent à la classe lexico-grammaticale du nom⁴.

2. Analyse du corpus⁵

L'analyse du corpus fait ressortir plusieurs termes génériques désignant l'habitation, dont certains anciens et d'autre nouveaux et dont l'aire de diffusion est soit générale, soit régionale.⁶

Ainsi, à côté du terme générique *locuință*⁷ ["habitation"], il y a *locaș*⁸ ["demeure"] – avec sa variante régionale *lăcaș*⁹ (définie, d'ailleurs, par renvoi à *locaș*) –, ainsi que *sălaș*¹⁰ ["logis"] – avec sa variante, considérée vieillie aujourd'hui, *selaș*^{11,12} –, et la série néologique *domiciliu*¹³ ["domicile"], *rezidență*¹⁴ ["résidence"], c'est-à-dire « habitation usuelle et fixée à un endroit quelconque », et

³ Pour des raisons de cohésion de la présentation, nous ajouterons aussi quelques éléments du domaine du bâtiment. Dans une étude future, nous y reviendrons et nous traiterons aussi, implicitement, des objets et des meubles spécifiques aux types d'habitations et de pièces.

⁴ Le plus souvent, les noms sont du genre neutre, suivis par ceux du genre masculin et ceux du genre féminin. Un seul nom féminin est indiqué par l'auteur comme *pluralia tantum*, plus précisément le nom *grile* (voir VRF, s.v. *grile*), dans le cas duquel, il apparaît ultérieurement l'opposition unicité/pluralité : *grilă/grile* (cf. DLR^a et MDA, s.v.).

⁵ Pour faciliter la lecture, dans ce qui suit, nous avons traduit en français toutes les citations du VRF, le lecteur roumaphone pouvant se référer aux notes de bas de page pour les définitions originales complètes.

⁶ Pour permettre une identification rapide de chaque mot dans le VRF, nous gardons les mots vedettes dans leur forme originale, tandis que, dans le corps de l'article, nous adoptons transcription interprétative.

⁷ « **Locuință**. *s.f.* Logemânt, domiciliu, locaș, sălaș, loc sau casă unde locuiește, unde șade cineva. *Logis. Logement, Domicile, Demeure, Habitation* ».

⁸ « **Locaș**. *s.etr.* Locuință (vezi domiciliu) ».

⁹ « **Lăcaș**. Vezi locaș ».

¹⁰ « **Sălaș**. *s.etr.* Locaș, locuință. *Logis*. – Familie: tata, muma, copii. Se zicea țiganilor în timpul sclavagiului lor: *am cumpărat un sălaș de țigani. La famille d'un bohémien pendant leurs esclavage* ».

¹¹ « **Selaș**. *s.etr.* Locuința, casa de locuit o familie. – Familia chiar. *Demeure, domicile, habitation*. – *Famille* ».

¹² Il faut noter que *sălaș* et *selaș*, en plus du sens d'« habitation », véhicule aussi celui de « famille ».

¹³ « **Domiciliu**. *s.etr.* Locuință, locaș; casa, locul unde locuiește cineva. *Domicile. Domiciliu politic*: loc unde cineva își exercită drepturile sale politice. *Domicile politique* ».

¹⁴ « **Residență**. *s.f.* Locuință obicinuită și fixă în oarecare loc. – Locuința actuală și continuă a unui funcționar la locul funcțiunei sale. *Résidence* ».

*logemânt*¹⁵, le dernier élément étant une adaptation du français *logement*, mot qui n'a pas résisté en roumain, puisque les dictionnaires contemporains ne le retiennent pas¹⁶. Ajoutons à cette série de synonymes néologiques l'unité lexicale *cămin*¹⁷ ["foyer"], qui, en roumain, acquière, en plus du sens de base, « foyer, cheminée », celui d'habitation : « [il] désigne aussi tout ce qu'il y a à l'intérieur d'une maison ; habitation » (cf. VRF, s.v. *Cămin*).

Le VRF enregistre aussi plusieurs dénominations d'habitations fixes et temporaires. Ainsi, en plus du terme usuel *casă*¹⁸ ["maison"] qui désigne « l'habitation de l'homme, que ce soit une pièce ou un appartement bâti en pierre, en bois ou en terre » (cf. VRF, s.v. *Casă*), on peut distinguer plusieurs autres types d'habitations en fonction de la position sociale et de la situation matérielle de l'individu.

D'un côté, si le propriétaire est « un roi, un prince ou un personne haut placée », l'habitation peut s'appeler *palat*¹⁹ ["palais"], *castel*²⁰ ["château"], *curte*²¹.

¹⁵ « **Logemânt**. *s.etr.* Locuință, locaș. – *t.de guer.* Cartier, conac, popas ce fac soldații fiind în marș undeva. – *Logement* ».

¹⁶ Voir DLR^a et MDA.

¹⁷ « **Cămin**. *s.etr.* Vatră, loc unde se face foc pentru fierberea nutrimentului d-asupra căruia este un burloi pe unde iese fumul; – partea sau soba ce ține de această vatră; – coșul fumului de la cămin. *Cheminée*. – În română însemnează și tot cuprinsul unei case; locuință ».

¹⁸ « **Casă**. *s.f.* Locuința omului fie o cameră sau un apartament de zid, de lemne ori de pământ în paente. *Maison*. – Familia; avere; cămin, împrejmuire. – *Casă* se zice asemenea unei companii. – *Casă* se mai zice familiilor ilustre ce au aceeași origine: *Casa Bourbonilor*. – Stabiliment de comerț. *Are o casă la Constantinopol, alta la Galați*. – *Casa sfatului, Casa orașului, Casă comună*, unde se adună mai mulți pentru regularea afacerilor comune. *Maison, Hôtel-de-ville. Casa lui Dumnezeu: Biserica. La maison de Dieu. Casa nebunilor*, în care se închid smintiții. *Petites maisons. Casă de arest, închisoare. Maison d'arrêt. A ține casă: a avea familie și a îngriji de menajul ei. Tenir maison. A păzi casa: a nu ieși din casă, a șede acasă. Garder la maison. prov. zicem că: Orice om e domn în casa lui, face ce vrea și trăiește cumu-i place în casa sa. Le charbonnier est maître dans sa maison. Pâine de casă, Pânză de casă*, care face cineva în casa sa. *Pain de ménage, Toile de ménage. A strica sau a sparge o casă: a strica armonia dintre un bărbat cu femeia sa. Troubler un ménage. Are casă grea: are familie numeroasă pe care o îngrijește. Il a un gros ménage sur les bras. Casa copilului. Arrière-faix, Secondines. Casă de curte, casă desfrînată. Lupanair, Prostibule, Bordel*. – *Casă: ladă, loc de păstrat banii statului, a unui bancher sau negociant. Caisse. Casă, Cameră, Apartament*. Vezi aceste ziceri ».

¹⁹ « **Palat**. *s.etr.* Edificiu mare, pompos al unui rege, prinț sau persoană mare. – Localul justiției: *zile de palat*, acele în care se pledează la palat. *Jours de palais*. – *Oamenii palatului, judecătorii. Gens de palais*. – *Stil de palat*, formule și termeni de practică și de jurisprudență ce se întrebuintez în actele judiciarii și în pledoarii. *Style de palais*. – *Castel, case mari la țară. Château* ».

²⁰ « **Castel**. *s.etr.* Cetățuie, palat tare, culă; casă mare sau palat întărit al vreunei persoane mari. *Castel* ».

²¹ « **Curte**. *s.f.* Palat, casă mare în etagiuri cu multe apartamente. Vezi palat. *Curte: ograda, spațiul închis în giurul unei curți sau palat, în giurul unor case de orice mărime. Cour. Curtea*

²² [“cour”], *vilă* ²³ [“villa”], c’est-à-dire « maison, palais de campagne », *gentilomieră*^{24, 25} [“gentilhommière”], « maison de campagne d’un noble », ou même *pavilion*²⁶ [“pavillon”], « maison de campagne pour y passer l’été », ou *apartment*²⁷ [“appartement”], plus exactement « un espace à part, divisé en plusieurs pièces ou chambres dans une grande maison ou dans un palais », respectivement *încăpere*²⁸ [“habitation”, “pièce”], un mot qui, à l’époque, était « peu utilisé avec ce sens ».

D’autre côté, si l’individu a un statut social humble, dépourvu de possibilités matérielles, alors son habitation sera désignée par *lojă*²⁹ [“loge”], c’est-à-dire une « maisonnette simple bâtie à la hâte, comme dans les foires », *căscioară* ou *căsuță*³⁰ [“maisonnette”] ou, pire, *bordei*³¹ [“hutte”], donc une « habitation creusée dans la terre », *cocioabă*³² [“taudis”], une « maison de mauvaise qualité, délabrée, qui se tient à peine, qui s’écroule presque », *șatră*³³ [“baraque”], autrement dit « maison de mauvaise qualité et sale », ou même *culă*³⁴ [“cave voûtée”], *hrubă*³⁵ [“cave”] ou *suteraană*³⁶ [“souterrain”], « endroit, trou voûté sous la terre »³⁷. Nous pouvons ajouter aux trois

din față: ograda mare sau cea din fața unor case, unui palat. *Cour d’honneur*. *Curtea din dos*: ograda sau împrejmuirea din dosul unui palat sau casă. *Basse-Cour* ».

²² Dans le VRF, le sens de base est « palais, grande maison à étages et avec plusieurs appartements ».

²³ « **Villă**. *s.f.* Casă, palat de țară. *Villa*. – Oraș, reședință de județ. *Ville* ».

²⁴ « **Gentilomieră**. *s.f.* Căsuță la țară a unui nobil. *Gentilhommière* ».

²⁵ Les dictionnaires roumains contemporains ne recensent pas ce mot.

²⁶ « **Pavilion**. *s.m.* Un fel de cort pătrat ce serve mai cu osebire întăbărări pe câmp ostașilor. – Edificiu în forma unui pavilion. Casă de țară spre a petrece vara într-însa. – Foișor, Kioșkiu. *Pavillon* ».

²⁷ « **Apartment**, **Appartement**. *s.etr.* O despărțire, o parte cu mai multe camere sau stanțe dintr-o casă mare ou palat. *Appartement* ».

²⁸ « **Încăpere**. *s.f.* Fapta d-a încăpea, d-a avea loc ca să intre și să stea. *Action d’avoir place et d’y rester*. – (puțin uzat cu acest înțeles) *încăpere*, locuință; casă de șezut, de locuit. *Appartement, Logement, Habitation, Logis* ».

²⁹ « **Loge**. *s.f.* Căsuță simplă făcută în grabă, ca cele de la bălciuri. În salele de spectacole, cabinete mici în giurul salei de spectacol la teatru. – Cameră în care se îmbracă actorii. Chilii de nebuni. – Cămăruță în care se închid fiarele la o menagerie. *Loge* ».

³⁰ « **Căscioră** și **Căsuță**. *s.f. dim.* Casă mică. *Maisonnette, Chambrette, Cassine* ».

³¹ « **Bordei**. *s.etr.* Locuință săpată în pământ, locuință proastă. *Taudis, Chaumière* ».

³² « **Cocioabă**. *s.f.* Casă proastă, spartă, care abia se ține, care este aproape de căzut. *Taudis, Taudion, Bicoque* ».

³³ « **Șatră**. *s.f.* Locuința de țigani; – locuința proastă și murdară. *Maison sale et malpropre* ».

³⁴ « **Culă**. *s.f.* Hrubă. Vezi *suteraană* ».

³⁵ « **Hrubă**. *s.f.* Vezi *suteraană* ».

³⁶ « **Suteraană**. *s.f.* Subșerină, subpământă; loc, gaură boltită pe subt pământ. *Souterrain, Souterrein-e* ».

³⁷ Les trois dernières unités lexicales acquièrent aussi le sens de « cave ».

derniers éléments le mot *căsoaie*³⁸ [“grande maison”], dont le sens est de « maison où pièce sans lumière à côté de la pièce ou de la maison où habite le paysan », tout en précisant qu’il s’agit cette fois-ci d’une structure située au-dessus du sol.

Une habitation destinée à un usage temporaire, bâtie dans la forêt, dans le champ « avec des branches et couverte de paille » ou « avec des feuilles et des branches » s’appelle *colibă*³⁹ [“chaumière”], *covergă*⁴⁰ [“petite hutte”], *cabană*⁴¹ [“cabane”], *odaie*⁴² [“ferme isolée”] et *adăpost*⁴³ [“abri”]. Toujours pour désigner une habitation temporaire, doublée cette fois-ci d’une fonction administrative, il y a le mot *cordună*⁴⁴ [“cordon”]. Il convient d’inclure ici d’autres types d’habitations destinées à des séjours temporaires : *conac* [“manoir”, “halte”] (avec deux variantes graphiques, *conac*⁴⁵ et *konac*⁴⁶), *han*⁴⁷ [“auberge”] ou *caravanserai*⁴⁸ [“caravansérail”], *otel*⁴⁹ [“hôtel”] (forme différente de celle qui s’utilise actuellement, *hotel*), le mot hors d’usage *ospel*⁵⁰ [“hôtel”], respectivement le mot vieilli et régional *locandă*⁵¹ [“locande”].

³⁸ « **Căsóiă**. *s.f.* Casă sau cameră fără lumină alături cu camera sau casa de locuit a țăranului. *Cabine* ».

³⁹ « **Colibă**. *s.f.* Covergă făcută de nuiele și învelită cu paie în care șade un păzitor de țărini. *Cabane* ».

⁴⁰ « **Covergă**. *s.f. t. de vânat*. Colibă în pădure, ascunzătoare în pădure, făcută din frunze cu nuiele. – Coșar, casă proastă. *Cabane, Petite hutte de feuillage* ».

⁴¹ « **Cabană**. *s.f.* Colibă, bordei; – covergă. *Cabane* ».

⁴² « **Odaie**. *s.f.* (Vezi cameră) *Odaie*. Loc la câmp ori la pădure unde se adăpostesc vite, oi etc. și unde îngrijitorii lor au tot menagiul necesariu. *Petit bâtiment destiné à y garder les brebis pendant l’hiver* ».

⁴³ « **Adăpost**. *s.etr.* Locul de adăpostire. – Scuteală. *Fig.* apărare, protecțiune, sprijinire. *Abri. A se pune la adăpost de vânt; a fi sub adăpostul unui zid: a fi adăpostit de vânt, d-un zid. Se mettre à l’abri du vent; être à l’abri d’une murailles* ».

⁴⁴ « **Cordună**. *s.f.* Colibă, căsoaie unde într-un sat șade păzitorul orânduit a priveghea trecerea călătorilor ».

⁴⁵ « **Conac**. *s.etr.* Arbure, loc, casă, han unde se oprește cineva din drum spre a răsufla, spre a mânca ceva; sălaș unde petrece noaptea un călător. Cina și șederea unui călător în han. *Halte, Couchée, Connac* ».

⁴⁶ « **Konac**. *s.etr.* Otel în Turcia. – Loc unde cineva se oprește în călătorie spre a odini, a cina. *Konac* ».

⁴⁷ « **Han**. *s.etr.* Otel, alberg, încăpere cu multe camere pentru pasageri, un fel de caravanserai. *Han, Kan* ».

⁴⁸ « **Caravan-serai**. *s.etr.* Han în părțile orientului unde conăcesc caravanele și unde se primesc cu un preț sau plată moderată. *Caravansérai, Caravansérail* ».

⁴⁹ « **Otel**, **Ospel**. *s.etr.* Edificiu, case mari a unei persoane însemnate, a unui particular avut. – Stabiliment, edificiu destinat pentru oarecare foloase publice. *Birt mare. Hôtel* ».

⁵⁰ « **Ospel**. (vezi otel) ».

⁵¹ « **Locandă**. *s.f.* Ospel unde se află și camere de închiriat. *Locande* ».

Dans une propriété, l'entrée se fait par la *poartă*⁵² [“porte-cochère”], ou la *portiță*⁵³ [“petite porte”].

L'architecture d'une habitation est organisée comme suit : l'entrée se fait par la *ușă* [“porte”] (mot enregistré avec deux formes graphiques, *ușiă*⁵⁴ et *ușă*⁵⁵), par une petite pièce qui s'appelle *antreu*⁵⁶ [“entrée”], *abord*⁵⁷ [“abord”], *vestibul*⁵⁸ [“vestibule”] ou *intrare*⁵⁹ [“entrée”]. On arrive à une ou plusieurs pièces en passant par un *coridor*⁶⁰ [“couloir”], une *galerie*⁶¹ [“galerie”] ou un couloir, galerie appelé *pridvor*^{62, 63}. Plusieurs logements ou appartements situés au même *etaj*⁶⁴ ou *cat*⁶⁵ [“étage”] peuvent communiquer entre eux grâce à un *palier de comunicație*⁶⁶ [“palier de communication”]. S'ils sont situés à des étages différents, la communication se fait soit par une *râmpă*⁶⁷

⁵² « **Pórtă.** *s.f.* Ușă mare, principala intrare a unor case, a unui otel etc. *Porte-cochère.* – Se ia de multe ori cu înțeleas de *strâmtoare* între munți, de *cascade* pe un râu. – *Poartă:* curtea împăratului Turciei: *Poarta otomană, ambasador la Poartă. Porte ottomane, ambassadeur à la Porte* ».

⁵³ « **Porticiă, Portiță.** *s.f. dim.* Poartă mică. *Petite-porte.* Uscioară făcută într-alta mai mare. *Ghichet* ».

⁵⁴ « **Ușiă.** *s.f.* Uvertură practică într-un părete spre a intra într-un loc închis, într-o cameră etc. și spre a ieși. – Lucrul de tâmplărie cu care se închide această uvertură: *a deschide, a închide ușa. Ouvrir, fermer une porte.* – *A da pe ușă afară, a goni. Mettre quelqu'un à la porte.* – *Din ușă în ușă, din casă în casă. De porte en porte.* – *Ușa trăsorii. Portière* ».

⁵⁵ « **Ușă.** Vezi *ușiă* ».

⁵⁶ « **Antreu.** *s.etr.* Loc, sală pe unde se intră undeva. *Entrée. Fig.* Ocaziune, deschidere; început ».

⁵⁷ « **Abord.** *s.etr.* Intrare, loc de intrat, de apropiat. Sosire. *Abord. În primul abord:* îndată, la început. *Du premier abord* ».

⁵⁸ « **Vestibul.** *s.m.* Gang, intrare, loc prin care se intră și se iese într-un edificiu. *anatom.* Prima parte a cavității a doua din ureche. *Vestibule* ».

⁵⁹ « **Intrare.** Vezi *antreu* ».

⁶⁰ « **Coridor.** *s.etr.* Galerie strâmtă, *pridvor, săliță îngustă* între apartamentele unei case. *Corridor* ».

⁶¹ « **Galerie.** *s.f.* Sală lungă pentru preumblare sau spre expuneri de tablouă, statuie, curiozități etc. – Coridor de comunicație; cerdac lung. *Galerie* ».

⁶² « **Pridvor.** *s.etr.* Săliță lungă, îngustă. Vezi *coridor, galerie* ».

⁶³ Nous soulignons ici que le sens actuel de *pridvor* [“terrace en terre battue”] est celui d'« espace à l'extérieur ou sur le côté d'une maison » ; cf. DLR^a et MDA, s.v.

⁶⁴ « **Etagi.** *s.etr.* Spațiu între două tavanuri. *Cat, rând de camere unul d-asupra altuia. Șir de polițe una peste alta într-un dulap. – fig.* Grad de suire, de înălțare. Stare, condițiune. – *Étage. Primul etagiu, șirul caselor de jos: al doile etagiu etc., șirul d-al doile etc. în sus. – fig. Oameni de etagiul de sus, de jos, de condițiune de sus, de jos. – Se află spirite de diverse etage, de deosebite grade* ».

⁶⁵ « **Cat.** Vezi *etagiu. Catul de jos:* camere sub caturile unui apartament ce stau mai în fața pământului. *Rez-de-chaussée* ».

⁶⁶ « **Palier.** *s.m.* Spațiu, stanță, stare, loc de repausat pe o scară. – *Palier de comunicație, care se află pe aceeași direcțiune, la același etagiu. Palier de communication* ».

⁶⁷ « **Râmpă.** *s.f.* Treapta de scară. – Balustradă de fier, de piatră sau de lemn în lungul unei scări. *Rampe* ».

[“rampe”] ou une *treaptă*⁶⁸ [“marche”], soit par une *scară*⁶⁹ [“échelle”], un *scaliér*⁷⁰ [“escalier”], une *scăricică*⁷¹, *scărișoară* ou *scăricioară*⁷² [“petite échelle”]. Pour assurer l'accès en conditions de sécurité, les escaliers peuvent être pourvus d'une *balustradă*⁷³ ou *parmaclâc*⁷⁴ [“balustrade”]. Avant de pénétrer dans une chambre, on attend dans une pièce qui s'appelle *anticameră*⁷⁵ [“antichambre”] ou *tindă*⁷⁶ [“vestibule”]. La pièce principale ou celle réservée aux visiteurs porte le nom de *sală*⁷⁷ [“salle”].

⁶⁸ « **Tréptă**. *s.f.* Traversele unei scări, unui tron etc., pe care calcă cineva urcând sau pogorând. *Marche, degré d'escalier, du trône, etc.* Bânci una peste alta așezate în amfiteatru. *Gradin* ».

⁶⁹ « **Scară**. *s.f.* Scală, instrument de lemn portativ, cu care ne servim a urca și pogori: *a urca cu o scară, pe o scară, printr-o scară. Monter avec une échelle, à une échelle, à l'échelle. – A ține scara, piciorul scării, de frică să nu cază. Tenir l'échelle, le pied d'échelle. – Se aplică în corăbierie, la toate scările de lemn sau frânghie, fixe sau portative. – În geom. linie divizată și subdivizată în mai multe părți egali spre a lua stânjinii sau metrii unui plan, unui solid. – Linie divizată asemenea spre a măsura cartele geometrice. – În muzică, același lucru ce este și *gama*. – *Scară*, același lucru ce este *schelă* (la mare, port, chei) și *schelă de binale*. Vezi *schelă*. *Scară aritmetică*, proporțiune geometrică prin care se regulează valoarea relativă la cifre simple. – *Scară de proporțiune*, tablou grafic sau numeric prin care se arată suirea și scăderea mărfurilor dupe tâmp. – *Scara unui termometru, unui barometru*, serie de grade trase pe aceste instrumente, spre a măsura dilatațiunile și mișcările lichidului ce ele conțină. – *fig. Scara socială* spre a exprima ierarhia socială, diviziunea, întrunirea gradelor, rangurilor, claselor societății: *a fi în cel din urmă grad al scării sociale*. – *Scară*, suită de trepte fixe la un edificiu care serve a sui și pogori. *Escalier*. – *Scară de șelă. Échelette* ».*

⁷⁰ « **Scalierü**. *s.etr.* Vezi *scară* ».

⁷¹ « **Scăricică**. *s.f. dim.* *Scară mică, scărișoară. Échelette, petite échelle, petit escalier* ».

⁷² « **Scărișoră, Scăricioră**. Vezi *scăricică* ».

⁷³ « **Balustradă**. *s.f.* Galerie, parmaclâc d-asupra unui edificiu pe margine. *Balustrade* ».

⁷⁴ « **Parmaclîc**. *s.etr.* Apărătoare d-a nu cădea, un fel de balustrade de ambe părți ale unui pod sau punți spre a nu cădea cel ce trece. *Garde-fou, Garde-corps*. – Balustradă de fier, de lemn, or de piatră în lungul unor scări. *Rampe* ».

⁷⁵ « **Anticameră**. *s.f.* Întâia stanță a unei camere, prin care intră cineva în celelalte și în care așteaptă până a fi primit. – *Fam. a face anticameră*: a aștepta cineva până a i se da permisiune d-a intra. *Faire antichambre* ».

⁷⁶ « **Tindă**. *s.f.* Vezi intrată, anticameră, galerie ».

⁷⁷ « **Sală**. *s.f.* Principala încăpere sau cameră a unui apartament în care se primește vizite etc. *Sală de mâncare*. – Cameră unde se dă lecțiuni. – Loc destinat pentru petreceri publice. – Galerie mare în care stau paturile malazilor într-un spital. – *Sală de audiență*, unde miniștrii, principii etc. dau audiențe. – *Sală de nunți, de festine*, păstrate pentru aceste ceremonii de trăitor. – *Salle* ».

Les résidents bénéficient d'une pièce pour dormir, *cameră* [“chambre”] (que le VRF recense avec deux variantes lexicales, *cameră*⁷⁸ et *camâră*⁷⁹), avec les synonymes – moins courants aujourd’hui – *iatac*⁸⁰ [“chambre à coucher”], *odaie*⁸¹ [“chambre”, “pièce”] et *celulă*⁸² [“cellule”]. Si l’espace est petit, alors la chambre à coucher s’appelle *odăiță*⁸³ [“chambrette”]. Plusieurs chambres qui se succèdent forment une *enfiladă*⁸⁴ [“enfilade”]. À côté de la chambre à coucher, il peut y avoir une « petite salle plus grande qu’une pièce ordinaire, située au milieu et décorée de meubles luxueux » appelée *salon*⁸⁵ [“salon”], respectivement une « salle, pièce destinée aux repas » appelée *sofragerie*⁸⁶ [“salle à manger”], forme vieille de l’actuel *sufragerie*.

Il existe également des pièces à destination spéciale, comme celles consacrées exclusivement aux femmes qui, « lorsqu’elles veulent rester seules ou parler avec quelqu’un en secret », se retirent dans le *budoar*⁸⁷ [“boudoir”], ou celles consacrées

⁷⁸ « **Cameră**, *s.f.* Casă, iatac. Se zice la cele mai multe odăi ale unor case, iar mai cu osebire la aceia în care se culcă cineva. *Cameră de culcat, cameră pentru foc, cameră parchetată, cameră de sus, cameră de jos, cameră mobilată etc. Chambre à coucher, chambre à feu, chambre parquetée, chambre haute, chambre basse, chambre meublée. – Valet de cameră, haină de cameră. Valet de chambre, robe de chambre. – Cameră de consiliu: casa de chibzuire într-un tribunal. Chambre de conseil. Fig. Se zice de oarecare adunări legislative. Camera pairilor; Camera deputaților; a convoca Camerile; dreapta, stânga, centrul camerei: două camere în Franța; a chema Camerile; deputații de diferite opinii în cameră. Parlamentul anglu are două camere: camera de sus: a pairilor; camera de jos, a comunilor. La chambre haute, la chambre basse ».*

⁷⁹ « **Camâră**. Vezi Cameră ».

⁸⁰ « **Etacū**. *s.etr.* Celulă, alveolă, cameră mică de culcat. *Chambre à coucher; Cellule, Alvéole* ».

⁸¹ « **Odaie**. *s.f.* (Vezi cameră) *Odaie*. Loc la câmp ori la pădure unde se adăpostesc vite, oi etc. și unde îngrijitorii lor au tot menagiul necesariu. *Petit bâtiment destiné a y garder les brebis pendant l’hiver* ».

⁸² « **Cellulă**. *s.f.* Celă. Chilie, cameră mică de călugăr. Cabinet, odăiță, iatac. – Chilliutele, cămărușele, găurile, bortele, alveolele fagurilor de miere. *t. de bot*. Găurile în care se află sâmburii poamelor. – *t. de anat*. Găurile sau cămărușele care înfățișez țesutura celulară; – canal în care se află măduva. *Cellule* ».

⁸³ « **Odăiță**. *s.f. dim.* Odaie mică, cameră mică. *Chambrette* ».

⁸⁴ « **Enfiladă**. *s.f.* Șir lung de odăi etc. – Focuri de tunuri în linie dreaptă trase dintr-o corabie. *Enfilade* ».

⁸⁵ « **Salon**. *s.etr.* Sală mică într-un apartament, mai mare decât o cameră obicinuită, în mezlocul lor, și ornată cu mobile luxoase. – *Saloane plr.* însemnează adunările persoanelor distincte: *conduită de saloane*. – Galerie de tablouri. *Salon* ».

⁸⁶ « **Sofragerie**. *s.f.* Refectoriu; sală, cameră destinată pentru a ședea la masă. *Salle à manger, réfectoire* ».

⁸⁷ « **Budoar**. *s.etr.* Cabinet ornat frumos în care se retrag damele când vor să rămână singure sau când vor să vorbească cu cineva în secret. *Boudoir* ».

tant aux hommes qu'aux femmes, plus exactement le *cabinet de toaletă*⁸⁸ [“cabinet de toilette”], une pièce « destinée au service de toilette ». En plus, une « petite pièce, un endroit isolé à côté d'un appartement pour s'habiller ou mener des conversations privées ou étudier et travailler à quelque chose » ou un « endroit où l'on garde différents objets de curiosité » s'appelle *cabinet*⁸⁹ [“cabinet”]. Pour y pénétrer, il faut passer par un *anticabinet*⁹⁰ [“anticabinet”]. La chambre d'écriture et la chambre de lecture sont désignées par le néologisme *burou*⁹¹ [“bureau”], forme vieillie, hors d'usage, remplacé par le terme actuel *birou*, respectivement *biblioteca*⁹² [“bibliothèque”]. On peut passer les moments de relâche ou de convivialité dans le *balcon*⁹³ [“balcon”], une « terrasse non couverte entourée de grilles et construite ou placée devant certaines maisons », dans le *chioșc* [“kiosque”] (mot recensé avec deux variantes graphiques, *kioșkiu*⁹⁴ et *chioșcū*⁹⁵), donc un « pavillon sur une terrasse

⁸⁸ « **Toaletă**. *s.f.* Fața de masă ornată cu dantele ce se așterne pe o mică masă spre a pune pe dânsa necesariile pentru găteala bărbaților și femeilor. – Toate cele de pe masă: sticle, borcane, cutii, flacoane, perii etc. – Masa încărcată cu cele ce serve la găteala unei femei. – *Cabinet de toaletă*, camera destinată pentru serviciul toaletei. – *Toaletă* se zice și îmbrăcăminteii întregi: *a-și face toaleta*, *a sta mult la toaletă*. *Toilette* ».

⁸⁹ « **Cabinet**. *s.etr.* Odaie mică, loc retras lângă un apartament pentru îmbrăcare sau vorbire particulară, ori spre a studia și a lucra ceva. Loc în care se păstrează diverse obiecte de curiozitate etc. – *Om de cabinet*: pe care profesiunea sa îl îndatorează a lucra în cabinet. *Homme de cabinet*. *Cabinet de lectură*: loc, cameră unde pe o retribuțiune găsește cineva a ceti jurnale și cărți. *Cabinet de lecture*. *Cabinet de toaletă*: unde se îmbracă, se gătește cineva. *Cabinet de toilette*, *Boudoir*. *Cabinet de curiozități*, *de tablouri*, *de medalii*, *de antichități*, *de istoria naturală* etc.: în care se află expuse diferite obiecte rari. *Cabinet de curiosités*, *de médailles*, *de tableaux*, *d'antiques*, *d'histoire naturelle*, etc. – *Cabinet de dame*. Vezi budoar. – Dulap, armariu cu multe seltare. – Guvernământ, sfat, consiliu ce tratează despre afacerile statului ».

⁹⁰ « **Anticabinet**. *s.etr.* Sală, intrare dinaintea unui cabinet. *Anticabinet* ».

⁹¹ « **Buro**. *s.etr.* Scriitoriu; casa, camera, masa de scris; casa în care se fac operațiunile telegrafice. *Bureau* ».

⁹² « **Biblioteca**. *s.f.* Localul, încăperea unde se păstrează un mare număr de cărți puse în rânduială. Dulap făcut pentru păstrare de cărți. – Cărțile ce se află într-o bibliotecă. *Bibliothèque* ».

⁹³ « **Balcon**. *s.etr.* Pridvor neacoperit, încongiurat cu grilagiuri și așezat sau scos în fața unor case, galerie mică d-amândouă părțile avanscenii la o sală de spectacul. *Balcon* ».

⁹⁴ « **Kioșkiu**. *s.etr.* Pavilion pe o terasă de grădină. *Kiosque* ».

⁹⁵ « **Chioșc**. Vezi kioșc ».

de jardin », dans le *cinacul*⁹⁶ [“cénacle”], le *pavilion*⁹⁷ [“pavillon”], le *cerdac*⁹⁸ [“véranda”], le *belveder*⁹⁹ [“belvédère”] ou la *marshiză*¹⁰⁰ [“marquise”, “auvent”].

Il y a aussi les pièces destinées aux besoins physiques. L’endroit « où l’on prépare les repas » s’appelle *bucătărie*¹⁰¹ [“cuisine”], celui où « l’on garde le pain, les viandes, les confitures et autres vivres » – *camară*¹⁰² [“dépense”], *chelărie*¹⁰³ ou *celărie*¹⁰⁴ [“cellier”], *celă*¹⁰⁵ [“petite dépense”] ou *cărnărie*¹⁰⁶ [“charnier”], puis, celui où « l’on garde le vin, le bois » – *pivniță*¹⁰⁷ [“cave”] ou *beci*¹⁰⁸ [“cave”]. Ces derniers endroits se ferment toujours par une « porte couchée sur le trou d’une cave » appelée *tarabă*¹⁰⁹ [“trappe”]. S’il s’agit d’un espace encore plus réduit, l’on parle de *cămărușă* [“petite dépense”] et *pivnicioară*¹¹⁰ [“caveau”] ; une « salle à l’eau froide

⁹⁶ « **Cinacul**. *s.etr.* Foișor, coridor, cerdac de cinat. Sala în care Is. Chr. a cinat cu discepolii săi. *Cénacle* ».

⁹⁷ « **Pavilion**. *s.m.* Un fel de cort pătrat ce serve mai cu osebire întăbărări pe câmp ostașilor. – Edificiu în forma unui pavilion. Casă de țară spre a petrece vara într-însa. – Foișor, kioskiu. *Pavillon* ».

⁹⁸ « **Cerdac**. *s.etr.* Vezi pavilion ».

⁹⁹ « **Belveder**. *s.etr.* Pavilion, chioșc, turn la o casă. Loc de unde are cineva o frumoasă vedere împrejur. *Belvédère, Belvéder* ».

¹⁰⁰ « **Marchisă**. Vezi marquisă ».

¹⁰¹ « **Bucătăria**. *s.f.* Cămara, casa, localul în care se prepară bucate pentru masă. *Cuisinerie, Cuisine* ».

¹⁰² « **Camară**. *s.f.* Celariu, celulă, casă mică într-un colț sau în catul de jos al unor case mari în care se păstrează pâine, cărnuri, dulcețe și alte proviziuni. *Garde-manger, Cellier, Petite-chambre* ».

¹⁰³ « **Chellăria**. *s.f.* Funcțiunea, însărcinarea unui chelariu; – localul unde chelarul păstrează vase, mâncări, beuturi etc. ale unei case. *Sommellerie, Cellier, Cellérierie* ».

¹⁰⁴ « **Cellăria**. Vezi chellăria ».

¹⁰⁵ « **Cellă**. *s.f.* Cameră mică de conservat mâncări, beuturi etc. Vezi cămărușă, cămară ».

¹⁰⁶ « **Cărnăria**. *s.f.* Loc de păstrat cărnuri sărate. *Charnier* ».

¹⁰⁷ « **Pivniță**. *s.f.* Săpătură zidită sau nezidită sub pământ în care se păstrează vin, lemne etc. *Cave* ».

¹⁰⁸ « **Beci**. *s.etr.* Pivniță, hrubă, zidire suterană în care se păstrează vinuri și alte lichide în vase. *Cave* ».

¹⁰⁹ « **Tarabă**. *s.f.* Pat sau un fel de masă pe care artizanii șezând lucrează și pe care-și au lucrările sau marfa lor. *Établi*. – Ușă culcată pe o gură de beci etc. *Trappe*. – Oblon ce se ridică și se lasă la unele prăvălii. *Abattant*. – Scaun, trunchi pe care se taie cărnuri. *Tranchoir, Étal de boucher* ».

¹¹⁰ « **Pivnicioră**. *s.f. dim.* Pivniță mică. *Caveau* ».

ou chaude » s'appelle *baie*¹¹¹ ou *feredeu*¹¹² [“bain”], et une « salle à l'eau tombante » – *dușă*¹¹³ [“douche”]; le linge est lavé dans une *spălătorie*¹¹⁴ [“blanchisserie”].

Pour les besoins spirituels, « dans certaines bonnes maisons », il y a un « lieu de culte, [une] petite église » que l'on désigne par le terme *capelă*¹¹⁵ [“chapelle”].

Une habitation peut avoir un *pod*¹¹⁶ ou *altan*¹¹⁷ [“grenier”] et, sur l'*acoperiș*¹¹⁸, *acoperământ*¹¹⁹ ou *înveliș*¹²⁰ [“toit”], il peut y avoir un *horn*¹²¹, un *hogeac*¹²² ou un *coș*¹²³ [“tuyau de cheminée”], voire une *turlă*¹²⁴ [“donjon”],

¹¹¹ « **Baiă.** *s.f.* Scăldătoare cu apă rece sau caldă. – Vasul în care se îmbăiește cineva. *Bain. Jumătate de baie:* baie în care intră cineva până la brâu. *Demi-bain. Baie de șezut:* baie în care-și scaldă cineva numai șezutul. *Bain de siège. A face o baie de aer:* a se expune gol în aer pe cât timp trebuie a sta într-o baie. *Prendre un bain d'air. Băi. plr.* Localul, cuprinsul unde se adun persoane pentru îmbăiere; apele calde din natură. – *Baie:* cameră încălzită tare, ca să facă pe cel ce se află în întru să se nădușească. *Étuve. Această cameră este baie:* se încălzește bine, ține cald iarna. *Cette chambre est une étuve.* – *Baie de picioare.* Vezi pediluviu ».

¹¹² « **Feredeū.** *s.etr.* Vezi baie ».

¹¹³ « **Dușă.** *s.f.* Baie de apă căzătoare. – Vărsare, curgere, cădere de apă minerală sau nu, caldă sau rece, dintr-o înălțime pe o parte maladă spre a o vindeca. *Douche. A da, a lua, a face duș. Donner, recevoir, prendre la douche* ».

¹¹⁴ « **Spălătorie.** *s.f.* Loc unde se spală rufe. *Blanchisserie, Laverie. – Lavoir* ».

¹¹⁵ « **Capelă.** *s.f.* Paraclis, beserică mică precum se află pe la unele case mari. *Chapelle. – Capelă:* pălărie de dame. Vezi pălărie ».

¹¹⁶ « **Podū.** *s.etr.* Un fel de pat mai lung sau scurt, lucrat de piatră, de lemn sau fier, redicat d-asupra unui râu, gârlă sau șanț etc. spre a înlesni trecerea. *Pont. – Pod pe vase. Pont de bateau. – Pod umblător. Pont volant. – Pod stătător,* care nu se poate redica. *Pont dormant. – Pod pe scripete,* care se redică și se lasă. *Pont levis. – Podul corabiei. Pont. – Pod umblătoriu,* pe un râu mare. *Traille, Flette. – Pod de armă,* pe care trece gârle sau râuri. *Ponton. – Pod pavat,* uliță pavată. *Rue pontée, pavée. – Podul casei. Grenier. – Pod,* tavan. *Plafond, Plancher* ».

¹¹⁷ « **Altanū.** *s.etr.* Pod pe acoperământul casii ».

¹¹⁸ « **Acoperișū.** *s.etr.* Înveliș. Ceea ce servă spre a înveli, spre a acoperi. *Enveloppe* ».

¹¹⁹ « **Acoperemîntū.** *s.etr.* Acoperire, învelire. *Enveloppement. – Acoperemîntul,* învelitoaria casei. *Toit* ».

¹²⁰ « **Învelișū.** *s.etr.* Acoperiș de postav, de pânză sau de altă materie cu care se acopere, se învelește ceva: plapomă, oghial sau alt lucru cu care se învelește cineva în pat; – acoperemînt de casă, al unei zidiri. *Couverture. – Învelișul casii,* acoperemîntul unei zidiri, unei clădiri. *Toit* ».

¹²¹ « **Hornū.** *s.etr.* Coș, hoghiac. *Cheminée* ».

¹²² « **Hogăcū.** *s.etr.* Horn, coș pe care iese fumul afară de la o sobă sau vatră. *Cheminée* ».

¹²³ « **Coșū.** *s.etr.* Paner de rufe, de farfurii etc. *Manne. – Coș de pus poame. Noguete, Cueilloir. – Coș:* în care se toarnă grăunțele la moară. *Trémie. Coșul sobii. Cheminée. Coșul căruții. Le corps d'une corrosse* ».

¹²⁴ « **Turlă.** *s.f.* Cupolă, turn. – Partea cea mai redicată la un palat în formă de turn. Pavilon mic construit pe învelișul unei case spre a lua air etc. *Donjon. – Boltă semisferică ce se face d-asupra unui pavilon, unui salon, unui vestibul, unei beserici. Dôme* ».

autrement dit un « petit pavillon bâti sur le toit d'une maison pour prendre l'air », et une *ferăstruie*¹²⁵ [lucarne]. L'avant-toit – *streașină* ou *strajină* (nous remarquons ici la présence des variantes phonétiques : *streașină*¹²⁶/*streașină*/*strajină*¹²⁷) – protège la fondation et les murs de la maison. Sous le toit, se trouve parfois une *mansardă*¹²⁸ [“mansarde”].

À côté de la maison, il peut y avoir une *grădină*¹²⁹ [“jardin”], une *grădiniță*¹³⁰ [“jardinet”], un *pomet*¹³¹ [“verger”], ainsi que des espaces distincts, annexes, situés tant dans l'*anticurte*¹³² [“anticour”], dans la *bătătură*¹³³ [“cour”, “trame”], dans la *curte*¹³⁴ [“cour”] ou dans l' *ogradă*¹³⁵ [“enclos”], destinés à abriter les fiacres, comme la *bas-curte* [“basse-cour”] (recensé avec deux variantes graphiques, *bassă-curte*¹³⁶ et *bas-curte*¹³⁷), le *șopron*¹³⁸ [“hangar”] ou

¹²⁵ « **Ferestruie.** *s.f. dim.* Gaură, bortă drept în jos sau în pieziș ce se face la un beci sau orice alt suteran spre a-i da aer și lumină. *Soupirail.* – Uvertură făcută pe acoperemântul casei spre a da lumină în pod. *Lucarne* ».

¹²⁶ « **Strașină.** *s.f.* Vezi *streașină* ».

¹²⁷ « **Strășină, Stréjină.** *s.f. arh.* Poalele unei învelitoare care oprește apa a nu cădea pe pereții caselor. *Larmier, avant-toit, auvent, abat-vent* ».

¹²⁸ « **Mansardă.** *s.f. t. de arhit.* Fereastră în vârful unui înveliș de casă. – Cameră în vârful unui înveliș. *Mansarde* ».

¹²⁹ « **Grădină.** *s.f.* Loc îngrădit unde se cultivă flori, legume, plante, arbori etc. *Jardin. Grădină botanică:* aceea în care se așează în ordine și cu metod plante de tot felul. *Grădină floristă.* Vezi florărie. *Grădină de roduri.* Vezi livadă. *Grădină de legume* sau numai *grădină*, în care se cultivă legume, zarzavaturi. *Jardin potager. Grădina Edenului, în St. Scriptură,* raiul pământesc. *Jardin d'Eden. fig. fam. Acest om este o grădină:* în conversația cu dânsul găsește cineva feluri de vorbe și idei frumoase ».

¹³⁰ « **Grădinițe.** *s.f. dim.* Grădină mică. *Jardinet* ».

¹³¹ « **Pomet.** *s.etr.* Loc, grădină sădită, plantată cu pomi, cu arbori roditori. *Verger, fruitière, lieu planté d'arbres fruitiers* ».

¹³² « **Anticurte.** *s.f.* Curtea dinaintea casei. *Anticour* ».

¹³³ « **Bătătură.** *s.f.* Loc bătut, îndesat, întărit prin călcare, prin umblare; cuprinsul unei ogrăzi, unei curți care totdeauna se află bătăturit. – Redicătură, învârtoșare de piele, de carne la degetele picioarelor, la mână. *Durillon, Calus* ».

¹³⁴ « **Curte.** *s.f.* Palat, casă mare în etagiuri cu multe apartamente. Vezi palat. *Curte:* ograda, spațiul închis în giurul unei curți sau palat, în giurul unor case de orice mărime. *Cour. Curtea din față:* ograda mare sau cea din fața unor case, unui palat. *Cour d'honneur. Curtea din dos:* ograda sau împrejmuirea din dosul unui palat sau casă. *Basse-Cour* ».

¹³⁵ « **Ogradă.** *s.f.* Cuprins împregimuit cu zid, or gard etc. în giurul unei case, edificiu, or stabiliment. *Enclos* ».

¹³⁶ « **Bassă-curte.** *s.f.* Curte de la o casă de țară unde se aruncă gunoiul, unde se țin paserile etc. – În orașe, curtea deosebită de casă unde stau trășurile, grajdul etc. *Basse-cour* ».

¹³⁷ « **Bas-curte.** Vezi *bassă-curte* ».

¹³⁸ « **Șopron.** *s.etr.* Loc pregătit într-o curte unde se pun trășurile. *Remise, Angar, Hangar* ».

le *grajd*¹³⁹ [“écurie”], que dans l’ *obor*¹⁴⁰ [“parc à bestiaux”] ou le *staul*¹⁴¹ [“étable”] où les animaux domestiques vivent dans la *chichineață*¹⁴² [“taudis”], dans le *coteț*¹⁴³ [“poulailler”, “niche”, “bordigue”], dans la *cocină*¹⁴⁴ [“soue”], dans le *coșar*¹⁴⁵ [“bergerie”], dans la *baracă*¹⁴⁶ [“baraque”], ou dans le *coșărel*¹⁴⁷ [“petite bergerie”], respectivement dans la *șură*¹⁴⁸ [“hangar”] utilisé pour y déposer les outils pour le travail du bois, la tonnellerie, la charronnerie, dans l’*arman*¹⁴⁹, donc un « enclos, près de la maison, où l’on garde le foin, la paille, le bétail etc. », une *fânărie*¹⁵⁰ [“fenil”], un *grânar*¹⁵¹ ou un *hambar*¹⁵² [“grenier”]

¹³⁹ « **Grajdiu.** *s.etr.* Încăpere în care se țin caii. *Écurie* ».

¹⁴⁰ « **Oborū.** *s.etr.* Împregimuire pentru închis animalele domestice. Locul unde într-un oraș sau bâlci, ori iarmaroc se vând boi, vaci, cai etc. *Montre, Parade* ».

¹⁴¹ « **Staulū.** *s.etr.* Loc în care se închid oi, boi, vaci etc. – *Étable, Bercail.* – *fig.* A întoarce un necredincios, o oaie rătăcită în staulul besericei. *Ramener un hérétique, une brebis égarée au bercail de l’Eglise* ».

¹⁴² « **Chichinețîă, Kikinēțîă.** *s.f.* Cotineață, căsoaie, casă sau despărțire strâmtă pentru paseri... Orice casă mică întunecoasă.... – Prăvălie mică, proastă. *Cabaret borgne* »

¹⁴³ « **Cotețū.** *s.etr.* Cocină de porci. Vezi cocină. *Coteț:* găinărie, loc închis, coșărel pentru găini și alte paseri domestice. *Poulailler. Coteț de pește:* gard de papură, de trestie pentru a ține peștele închis într-un eleșteu. *Bordigue* ».

¹⁴⁴ « **Cocină.** *s.f.* Loc închis pentru ținut porci; coteț. *Étable à cochons, à porcs* ».

¹⁴⁵ « **Coșarū.** *s.etr.* Căsoaie pentru adăpostul vitelor; – casă proastă fără ferestre; un fel de grajd pentru animale domestice. *Baraque, Hutte, Étable* ».

¹⁴⁶ « **Baracă.** *s.f.* Coșar, casă proastă. *Baraque* ».

¹⁴⁷ « **Coșărellū.** *s.etr. dim.* Coșar mic pentru viței, găini. Vezi coteț ».

¹⁴⁸ « **Șură.** *s.f.* Căsoi în furci, fără pereți, învelit cu paie sau cu scânduri, subt care să păstrez de ploaie diferite obiecte de lemnărie, butnărie, rotărie etc. *Sorte de remise pour y mettre les divers objets de charpenterie, de tonnellerie, etc.* ».

¹⁴⁹ « **Armanū.** *s.etr.* Împrejmuire cu gard, în lăuntruл căria se păstrează clăi, stoguri de fân, de bucate etc. ».

¹⁵⁰ « **Fânărie.** *s.f.* Locul, șura unde se pune fân spre păstrare. *Lieu ou l’on conserve du foin* ».

¹⁵¹ « **Grânarū.** *s.etr.* Loc, local în care se păstrează grâne și tot felul de semințe (hambar). *Grenier* ».

¹⁵² « **Hambarū.** *s.etr.* Grânar, magazin de păstrat grâne sau făină și alte lucruri. *Grenier* ».

pour le foin et les vivres, une *groapă*¹⁵³ [“fosse en terre pour conserver les grains”] ou une *gropiță*¹⁵⁴ [“fossette”] pour les vivres et les légumes.

Sont toujours des espaces distincts l’*argeaua*¹⁵⁵ [“hutte”] « où les paysannes tissent les tissus, des matériaux qui requièrent un endroit humide », la *strunga*¹⁵⁶ [“parc à brebis”], c’est-à dire « auvent dans lequel on garde toutes sortes de fromages dans une bergerie » et même le *columbar* ou *columbier*¹⁵⁷ [“colombier”].

En général, l’habitation a une *fereastră*¹⁵⁸ [“fenêtre”], une *ferestruță*¹⁵⁹ [“fenêtrelle”] ou une *mansardă*¹⁶⁰ [“mansarde”], mais elle peut aussi avoir une *firidă*¹⁶¹ [“niche”], c’est-à dire « fenêtre dans l’épaisseur d’un mur sans ouverture sur l’autre côté », ou un *cotlon*¹⁶² [“cachette”]. Tant la fenêtre que la porte sont

¹⁵³ « **Grópâ.** *s.f.* Gaură, bortă largă și profundă în pământ, făcută de sine sau prin artă. *Fosse.* – *Groapă cu var*, gaură pătrată în pământ în care se păstrează varul stins. *Fosse à chaux.* – *Groapă de var*, în care se așez și se ard pietrele de var. *Four.* – *Groapă de bucate*, în care se păstrează grâne, mei, orz etc. *Fosse en terre pour conserver les grains.* – *Groapă de nisip*, loc din care se scoate, se exploatează nisip. *Sablère.* – *Groapă de zarzavat*, în care se păstrează legume, verdețuri. *Silo.* – *Groapă de nuci*, în care se joacă nucule. *Fossette.* – *Groapă* se ia adesea cu înțeles de mormânt. *fig. A fi margina gropii:* a fi aproape d-a muri. *Être sur le bord de la fosse. A fi c-un picior în groapă. Avoir un pied dans la fosse.* »

¹⁵⁴ « **Gropiță.** *s.f. dim.* Groapă mică. *Fossette. Gropiță în barbă:* o gropiță ce au unele persoane în barbă sub buze. *Fossette du menton.* – *Gropițe în obrazi:* gropițe ce fac unii în obrazi când râd. *Fossette des joues* ».

¹⁵⁵ « **Argé.** *s.f.* Bordei, temnic în pământ, în care țerancele țeș pânză, materii ce cer local umed ».

¹⁵⁶ « **Strungă.** *s.f.* Covergă în care se păstrează tot felul de brânză de la o stână de oi. *Chalet* ».

¹⁵⁷ « **Columbaru, Columbieru.** *s.etr.* Coteț, căsuțe în formă de turn rotund sau patrat în care se țin, se cresc porumbii. *Colombier* ».

¹⁵⁸ « **Feréstră.** *s.f.* Deschisura ce se face sau se lasă la o locuință spre a da în întru lumina, ori aer. – Se zice și lemnelor și sticlelor destinate pentru ferestre. *A deschide, a închide ferestrele. Ouvrir, fermer les fenêtres.* Se zice *Prov. fig.* de un obraznic de care nu se poate cineva scăpa. *Îl dai afară pe ușă și intră pe fereastră sau gonește-l pe ușă că el îți vine pe fereastră. Si vous le faites sortir par la porte, il rentrera par la fenêtre, ou, chassez-le par la porte, il rentrera par la fenêtre. Fereastră falsă,* mincinoasă, lăsată numai pentru simetrie fără să dea lumină. *Fausse fenêtre.* – *Crucea ferestrii:* lemn sau piatră în forma crucii ce se așează în gaura lăsată la un zid pentru fereastră. *Croisée* ».

¹⁵⁹ « **Ferestruțe.** *s.f. dim.* Fereastră mică. *Fenêtrelle* ».

¹⁶⁰ « **Mansardă.** *s.f. t. de arhit.* Fereastră în vârful unui înveliș de casă. – Cameră în vârful unui înveliș. *Mansarde* ».

¹⁶¹ « **Firidă.** *s.f.* Fereastră în grosimea unui perete fără a-l pătrunde dincolo. – Găuri lăsate pe sub sobă sau între stâlpii unei sobe. *Niche* ».

¹⁶² « **Cotlonu.** *s.etr.* Firidă, formă de fereastră în zid, dar fără lumină; bolțițele, cotruțele ce zidarii fac pe sub sobe ».

protégées à l'aide d'un *oblon*¹⁶³ [“volet”], d'un *canat*¹⁶⁴ [“vantail”] et d'un *chepeng*¹⁶⁵ [“abattant”], ou d'une *persiană*¹⁶⁶ [“persienne”], d'une *jaluzea*¹⁶⁷ [“jalousie”], d'une *grile*¹⁶⁸ [“grille”], d'une *zăbrea* ou *zăbreală*¹⁶⁹ [“barreau”] et d'un *grilaj*¹⁷⁰ [“grillage”] et se ferme à *chei*¹⁷¹ [“clef”], à *zăvor*¹⁷² [“verrou”] ou avec un *drug*¹⁷³ [“fléau”, “barreau”].

3. En guise de conclusion

L'analyse de ce matériel mène à plusieurs constats conclusifs.

3.1. Dans les cas où deux formes sont recensées en position de mot vedette, l'une comme forme de base, l'autre comme variante (graphique, phonétique et/ou lexicale) (par exemple, *apartmentŭ*, *appartementŭ* [“appartement”]; *câscîorâ* et *câsuțâ* [“maisonnette”]; *otelŭ*, *ospelŭ* [“hôtel”]; *porticiă*, *portițiă* [“petite porte”]; *scărișoră*, *scăricioră* [“échelette”]; *stréșină*, *stréjină* [“avant-toit”]; *chichinêțiă*, *kikinêțiă* [“taudis”]; *columbarŭ*, *columbierŭ* [“colombier”]; *zăbrellă*, *zăbré* [“barreau”]; cf. VRF, s.v.), nous remarquons que :

¹⁶³ « **Oblonŭ.** *s.etr.* Ușă, tarabă, ușcioară ce închide o fereastră, o lumină. *Volet, coulisse, contre-vent. Lucet.* – *Oblon în două canaturi. Volet brisé* ».

¹⁶⁴ « **Canatŭ.** *s.etr.* Oblon de ușă, de fereastră ce se deschide în două. *Vantail* ».

¹⁶⁵ « **Chepengŭ.** *s.etr.* Tarabă, oblon, ușă ce se ridică la unele prăvălii sau la ferestre. *Abatant* ».

¹⁶⁶ « **Persiană.** *s.f.* Un fel de jaluzele ce se deschid pe dinafară. *Persienne* ».

¹⁶⁷ « **Jalusé.** *s.f.* Grilă, zăbrea, grădele de fier ce se pun la ferestre etc. *Jalousie* ».

¹⁶⁸ « **Grile.** *s.f. plr.* Zăbrele; încrucișare de drugi de fier sau de lemne cu care se închide o curte, un vorbitoriu de religioase, o fereastră, o ușă etc. *Grille. Drugii acestor grile sunt terminați în lance. Les barreaux de cette grille sont terminés en fer de lance.* – *În termin de blas.* Viziera unui soldat ».

¹⁶⁹ « **Zăbrellă. Zăbré.** *s.f.* Vezi grilagiu, grile ».

¹⁷⁰ « **Grilagiu.** *s.etr.* Țesetură de lemne, de fier, de sârmă etc., care se încrucișează și lasă pântre ele lumine pătrate, ori lunguiate sau sub alte figure. – Pat de lemne încrucișate ce se pun sub temelia unui edificiu când pământul nu este solid. *Grillage* ».

¹⁷¹ « **Cheiă.** *s.f.* Cheie, unealtă de fier, ori de lemn cu care se descuie o încuietoare, o broască, un lacăt etc. *Clef. Cheie falsă:* mincinoasă, cu care se descuie orice încuietoare, pe care o păstrează cineva ascunsă spre a o întrebuința cu scop rău. *Fausse-clef. Cheie de orologiu: Clef de montre. Cheie de șurupuri: Clef à vis, Tournevis. Cheie de clavir: Clef de clavecin. fig. Acest loc este cheia regatului:* este pozițiunea unde inamicul va pune mari silințe a o lua. *Cette place est la clef du royaume. fig. Studiul limbelor este cheia științelor. L'étude des langues est la clef des sciences* ».

¹⁷² « **Zavorŭ.** *s.etr.* Bucată de fier într-o broască sau prinsă simplu la o ușă cu care se zăvoraște, se încuie o ușă, o fereastră etc. *Verrou, Pène, Traverse, Barre* ».

¹⁷³ « **Drugŭ.** *s. etr.* Lemn sau fier gros în formă de par cu care se închide, se zăvoraște ceva. – *t. de mar.* Fus care serve a mișca cârma; – fusul, sulul pe care se sucesc, se învârtesc funiile de la ancoră. – *t. de impr.* Răstav cu care se apasă teascul. – Stinghie cu care se despart caii în grajd. *Barre, Barreau* ».

3.1.1. soit ces termes sont définis par renvoi à une troisième unité lexicale ; par exemple, la vedette *scărișoară, scăricioară* [“échelette”] (VRF, s.v. *Scărișoră, Scăricioră*) est définie par renvoi à *scăricică* [“échelette”] (VRF, s.v. *Scăricică*); la vedette *zăbreală, zăbrea* [“barreau”] (VRF, s.v. *Zăbrellă, Zăbré*) est définie par renvoi à deux autres entrées, *grilaj* [“grillage”] (VRF, s.v. *Grilagiu*) et *grile* [“grille”] (VRF, s.v. *Grile*),

3.1.2. soit l’une des deux unités lexicales en position de vedette bénéficie aussi d’un traitement distinct. Par exemple, dans l’article *otel, ospel* [“hôtel”] (VRF, s.v. *Otelu, Ospelü*), le mot en deuxième position, *ospel*, jouit d’une entrée séparée, où il est défini par renvoi à *otel*.

3.2. Il y a un nombre important de cas dans lesquels les variantes lexicales sont traitées dans des entrées distinctes et définies

3.2.1. soit par renvoi à la forme plus connue ; par exemple, *lăcașu* (VRF, s.v.) est défini par renvoi à *locașu* [“demeure”] (VRF, s.v.) ; *ușă* (VRF, s.v.), par renvoi à *ușiă* [“porte”] (VRF, s.v.) ; *catu* [“étage”] (VRF, s.v.), par renvoi au néologisme *etagiü* [“étage”] (VRF, s.v.) ; le régionalisme *camâră* (VRF, s.v.), par renvoi à *cameră* [“pièce”, “chambre”] (VRF, s.v.) ; *tóletă* (VRF, s.v.), par renvoi à *toalettă* [“toilette”] (VRF, s.v.) ; *chîoșcu* (VRF, s.v.), par renvoi à *kîoșkiü* [“kiosque”] (VRF, s.v.) ; *bas-curte* (VRF, s.v.), par renvoi à *bassü-curte* [“basse-cour”] (VRF, s.v.) ; *strașină* (VRF, s.v.), par renvoi à *stréșină* du articolul *stréșină, stréjină* [“avant-toit”] (VRF, s.v.) ; *scaliérü* [“escalier”] (VRF, s.v.), par renvoi à *scară* [“échelle”] (VRF, s.v.) ; le régionalisme *feredeü* [“bain”] (VRF, s.v.), par renvoi à *baiâ* [“bain”] (VRF, s.v.), *cellârie*, par renvoi à *chellâriâ* [“cellier”] (VRF, s.v.),

3.2.2. soit séparément, comme suit :

3.2.2.1. par une définition distincte ; c’est le cas de *sălașu* (VRF, s.v.) et *selașu* (VRF, s.v.) [“logis”] ; de *conacü* (VRF, s.v.) et *konacü* (VRF, s.v.) [“manoir”, “halte”],

3.2.2.2. par une définition circulaire ; par exemple, le mot *culâ* [“cave voûtée”] (VRF, s.v.) est défini tant par le synonyme *hrubâ* [“cave”] (VRF, s.v.) que par renvoi à *suterrană* [“souterrain”] (VRF, s.v.), pendant que le mot-vedette *hrubâ* [“cave”] (VRF, s.v.) est défini par renvoi à *suterrană* [“souterrain”] (VRF, s.v.), ce dernier mot étant expliqué et par un synonyme, et par un commentaire.

3.3. Nous remarquons également que certains mots ont évolué et ils se sont adaptés graphiquement, phonétiquement et morphologiquement aux normes de la langue roumaine : par exemple, on utilise aujourd’hui *rezidență* au lieu de *residenția* [“résidence”] ; *lojă* au lieu de *loge* [“loge”] ; *hotel* au lieu de *otelü* [“hôtel”] ; *etaj* au lieu de *etagiü* [“étage”] ; *rampă* au lieu de *rămpă* [“rampe”] ; *iatac* au lieu de *etacü* [“chambre à coucher”] ; *marchiză* au lieu de *marchisă* [“marquise”, “auvent”] ; *cămară* au lieu de *camarâ* [“dépense”] ; *jaluzea* au lieu de *jalusé* [“jalousie”] ; *grilaj*

au lieu de *grilagiu* [“grillage”]; *zavor* au lieu de *zavoru* [“verrou”]; *grila* au lieu de *grile* [“grille”].

Dans le cas des doublets, une seule forme s'est imposée : *apartment* (VRF, s.v. *apartmentu*) et non *apartement* (VRF, s.v. *apartementu*) [“appartement”]; *conac* (VRF, s.v. *conacu*) et non *konac* (VRF, s.v. *konacu*) [“manoir”, “halte”]; *streaşină* (VRF, s.v. *stréşină*) et non *straşină* (VRF, s.v. *straşină*) et *streaşină* (VRF, s.v. *stréşină*) [“avant-toit”]; *chichineaţă* (VRF, s.v. *chichinéţâ*) et non *kikineaţă* (VRF, s.v. *kikinéţâ*) [“taudis”]. Par contre, d'autres ont vu leur sens se restreindre (voir VRF, s.v. *pridvoru* [“corridor”, “galerie”]; *baracâ* [“baraque”]; *strungă* [“parc à brebis”] etc.), ils ont acquis d'autres sens (voir VRF, s.v. *sală* [“salle”]) ou ils sont disparus (voir VRF, s.v. *logementu* [“logement”]; *gentilomieră* [“gentilhommière”]; *ospelū* [“hôtel”]; *abordū* [“abord”]; *scaliēru* [“escalier”]; *enfiladă* [“enfilade”]; *anticurte* [“anticour”]; *bas-curte* [“basse-cour”]; *bassū-curte* [“basse-cour”]).

3.4. En ce qui concerne l'origine des mots qui constituent le lexique de l'habitation, notons que les emprunts et les mots créés sur le territoire roumain sont majoritaires.¹⁷⁴ Plus exactement, on y retrouve :

3.4.1. des mots hérités:

3.4.1.1. du substrat : roum. *arġea* [“hutte où l'on met le métier à tisser”] (cf. maced. ἄργελλα, trac. ἄργίλος); roum. *groapă* [“fosse”] (cf. alb. *gropë*); roum. *strungă* [“parc à brebis”] (cf. alb. *shtrungë*);

3.4.1.2. du latin : roum. *baie* [“bain”] < lat. **bannea* (*balnea*); roum. *casă* [“maison”] < lat. *casa*; roum. *cămară* [“dépense”] < lat. *camara* (< gr. *kamara*); roum. *cheie* [“clef”] < lat. *clavis*, -em; roum. *cinacul* [“cenacle”] < lat. *cenaculum*; roum. *curte* [“cour”] < lat. **curtis*; roum. *fereastră* [“fenêtre”] < lat. *fenestra*; roum. *pomet* [“verger”] < lat. *pometum*; roum. *poartă* [“porte”] < lat. *porta*; roum. *scară* [“échelle”] < lat. *scala*; roum. *staul* [“étable”] < lat. *stablum*; roum. *tindă* [“vestibule”] < lat. *tenda*; roum. *treaptă* [“marche”] < lat. *traiecta*; roum. *uşă* [“porte”] < lat. **ustia*;

3.4.2. des mots empruntés:

3.4.2.1. directement:

3.4.2.1.1. du latin médiéval : roum. *adăpost* [“abri”] < lat. *ad appositum* ou *ad depositum*; roum. *domiciliu* [“domicile”] < lat. *domicilium*; roum. *bătătură* [“cour”, “trame”] < lat. *battetura*;

3.4.2.1.2. du français : roum. *antreu* < fr. *entrée*; roum. *balustradă* < fr. *balustrade*; roum. *budoar* < fr. *boudoir*; roum. *cabană* < fr. *cabane*; roum. *cabinet* < fr. *cabinet*; roum. *caravanserai* < fr. *caravansérail*; roum. *celulă* < fr. *cellule*; roum.

¹⁷⁴ Nous avons utilisé les dictionnaires DLR^a, DER, DELR et MDA pour établir la classification et pour indiquer l'origine des mots.

cordună < fr. *cordon* ; roum. *duș* < fr. *douche* ; roum. *etaj* < fr. *étage* ; roum. *galerie* < fr. *galerie* ; roum. *grilaj* < fr. *grillage* ; roum. *grile* < fr. *grille* ; roum. *otel* < fr. *hôtel* ; roum. *palier* < fr. *palier* ; roum. *persiană* < fr. *persienne* ; roum. *salon* < fr. *salon* ; roum. *jaluzea* < fr. *alousie* ; roum. *lojă* < fr. *loge* ; roum. *mansardă* < fr. *mansarde* ;

3.4.2.1.3. de l'allemand : roum. *altan* ["plafond"] < all. *Altan(e)*; roum. *șură* ["hangar"] < all. dial. *Schür*, saxon *Schyren*;

3.4.2.1.4. du turc : roum. *arman* ["enclos, près de la maison, où l'on garde le foin, la paille, le bétail etc."] < tc. *harman*; roum. *canat* ["vantail"] < tc. *kana* ; roum. *cat* ["étage"] < tc. *kat*; roum. *cerdac* ["véranda"] < tc. *çardak*; roum. *chepeng* ["abattant"] < tc. *kepenk* (vieux *kepeng*) ; roum. *chioșc* [kiosque] < tc. *köşk* ; roum. *conac* [manoir, halte] < tc. *konak* ; roum. *iatac* ["chambre à coucher"] < tc. *yatak* ; roum. *hambar* ["grenier"] < tc. *hambar* ; roum. *han* ["auberge"] < tc. *han* ; roum. *hogeac* ["tuyau de cheminée"] < tc. *oçak* (aujourd'hui, *hogeag*); roum. *parmaclâc* ["balustrade"] < tc. *parmaklik* ;

3.4.2.1.5. de l'italien : roum. *capelă* ["chapelle"] < it. *cappella*; roum. *ospel* ["hôtel"] < it. *ostello* ;

3.4.2.1.6. du vieux slave ou slavon: roum. *cămin* ["foyer"] < vsl. *kamina*; roum. *coșar* ["bergerie"] < vsl. *košara*; roum. *coteț* ["poulailler"; "niche"; "soue"; "bordigue"] < vsl. *kotețu*; roum. *grajd* ["écurie"] < vsl. *grajdŭ*; roum. *ogradă* ["enclos"] < sl. *ograda*; roum. *pivniță* ["cave"] < sl. *pivŭnița* ; roum. *pod* ["plafond"] < vsl. *podŭ* ; roum. *pidvor* ["corridor", "galerie"] < slv. *prtvorŭ* ; roum. *streașină* ["avant-toit"] < vsl. **streașina*; roum. *zăvor* ["verrou"] < slv. *zavorŭ*; roum. *zăbrea* ["barreau"] < vsl. *zabralo*;

3.4.2.1.7. du bulgare : roum. *covergă* ["petite hutte"] < bulg. *kuverki* : roum. *firidă* ["niche"] < bulg. *firida* ; roum. *bordei* ["hutte"] < bulg. *bordej* ;

3.4.2.1.8. du serbe : roum. *drug* ["fléau", "barreau"] < srb. *druga* ;

3.4.2.1.9. du hongrois : roum. *feredeu* ["bain"] < hongr. *feredő* (*fürdő*); roum. *locaș* ["demeure"] < hongr. *lakás*; roum. *sălaș* ["logis"] < hongr. *sállos*; roum. *cotlon* ["cachette"] < hongr. *katlan*;

3.4.2.1.10. de l'ukrainien : roum. *horn* ["tuyau de cheminée"] < ukr. *horn*;

3.4.2.1.11. du néogrec : roum. *turlă* ["donjon"] < ngr. *τούρλα*;

3.4.2.2. des mots à étymologies multiples:

3.4.2.2.1. du français et de l'italien : roum. *apartament* < fr. *appartement*, it. *appartamento* ; roum. *balcon* < fr. *balcon*, it. *balcone* ; roum. *baracă* < fr. *baraque*, it. *baracca* ; roum. *belveder* < fr. *belvédère*, it. *belvedere*;

3.4.2.2.2. du français et du latin médiéval ; roum. *biblioteca* < fr. *bibliothèque*, lat. *bibliotheca* ; roum. *rezidență* < lat. *residencia*, fr. *résidence* ; roum. *subterană* < lat. *subterraneus*, fr. *souterrain* ; roum. *vestibul* < lat. *vestibulum*, fr. *vestibule* ; roum. *vilă* < fr. *villa*, lat. *villa*;

3.4.2.2.3. du français et du russe ; roum. *birou* < fr. *bureau*, russ. *biro* ; roum. *toaletă* < fr. *toilette*, russ. *tualet*;

3.4.2.2.4. du néogrec et de l'italien : roum. *cameră* [“chambre”, “pièce”] < gr. *κάμερα*, it. *camera* ;

3.4.2.2.5. du latin médiéval et de l'italien : roum. *castel* [“château”] < lat. *castellum*, it. *castello* ;

3.4.2.2.6. du bulgare et du serbe : roum. *cocină* [“soue”] < bulg. *kočina*, srb. *kočina*; roum. *colibă* [“chaumière”] < bulg. *koliba*, srb. *koliba*; roum. *grădină* [“jardin”] < bulg. *gradina*, srb. *gradina*; roum. *obor* [“parc à bestiaux”] < bulg. *obor*, srb. *obor* ;

3.4.2.2.7. du français ou de l'allemand : roum. *coridor* < fr. *corridor*, germ. *Korridor* ; roum. *pavilion* < fr. *pavillon*, germ. *Pavillion* ; roum. *rampă* < fr. *rampe*, germ. *Rampe* ;

3.4.2.2.8. du russe, de l'ukrainien et du polonais : roum. *coș* [“tuyau de cheminée”] < rus., ukr. *koș*, pol. *kosz*;

3.4.2.2.9. du turc, du serbe ou du bulgare : roum. *culă* [“cave voûtée”] < tc., srb. *kula*, bulg. *kula* ; roum. *tarabă* [“trappe”] < tc. *daraba*, srb. *taraba*, bulg. *taraba* ;

3.4.2.2.10. du hongrois, du polonais et de l'ukrainien : roum. *hrubă* [“cave”] < hongr. *huruba*, *hurba*, pol. *gruba* [“fosse”], ukr. *hruba* [“ouverture du poêle”] ;

3.4.2.2.11. du néogrec et de l'italien : roum. *locandă* [“locande”] < gr. *λοκάντα*, it. *locanda* ;

3.4.2.2.12. du turc ou du bulgare : roum. *odaie* [“ferme isolée” ; “chambre”, “pièce”] < tc. *oda*, bulg. *odai* ;

3.4.2.2.13. du néogrec, du latin médiéval, du polonais ou du slavon : roum. *palat* [“palais”] < gr. *παλάτι*, lat. *palatium*, pol. *palac*, slv. *palata*, *polata*;

3.4.2.2.14. du néogrec, du français, de l'allemand et de l'italien : roum. *sală* [“salle”] < gr. *σάλλα*, fr. *salle*, ger. *Saal*, it. *salla* ;

3.4.2.2.15. du bulgare, du serbe et du hongrois : roum. *șatră* [“baraque”] < bulg. *șatra*, srb. *šatra*, hongr. *sátor* ;

3.4.3. des mots créés à l'aide des suffixes (hérités du substrat ou du latin, ou empruntés du slave) à partir d'une base :

3.4.3.1. héritée du substrat : roum. *gropiță* [“fossette”] < *groapă* (cf. alb. *gropë*) + *-iță* (< vsl. *-ica*) ;

3.4.3.2. héritée du latin : roum. *acoperemânt* [“toit”] < *acoperi* (< lat. *ad* + *cooperire*) + *-mânt* (< lat. *-mentum*) ; roum. *acoperiș* [“toit”] < *acoperi* (< lat. *ad* + *cooperire*) + *-iș* (< srb. ou hongr.)¹⁷⁵ ; roum. *bucătărie* [“cuisine”] < *bucătar* [< *bucată* (< lat. **buccata*) + *-ar* (< lat. *-arius*)] + *-ie* (< lat. *-ia*, sl. *ije*, *-ijie*, gr. *-ια*) ; roum. *cărnărușă* [“petite dépense”] < *cămară* (< lat. *camara*) + *-ușă* (< substrat, cf. alb. *-ushë*) ; roum.

¹⁷⁵ Voir FCLR, IV: 524.

cărnărie [“charnier”] < *carne* (< lat. *caro, carnis*) + *-ărie* [composé par analogie à partir de *-ar* (< lat. *-arius*) + *-ie* (< lat. *-ia*, sl. *ije, -ijie*, gr. $-\alpha$)] ; roum. *căsoaie* [“grande maison”] < *casă* (< lat. *casa*) + *-oaie* (< lat. *-onea* ou *-onia*) ; roum. *căscioară* [“maisonnette”] < *căsuță* [< *casă* (< lat. *casa*)+ *-uță*¹⁷⁶ (< probablement du latin)] + *-ioară* (< lat. *-eolus, -iolus*) ; roum. *căsuță* [“maisonnette”] < *casă* (< lat. *casa*)+ *-uță*¹⁷⁷ (< probablement du latin) ; roum. *ferestruce* [“fenêtrille”] < *fereastră* (< lat. *fenestra*) + **-uce* [< vsl. *-uče-* (< **-ukio-*)¹⁷⁸ ; roum. *ferestruie* [“sourirail”, “lucarne”] < *fereastră* (< lat. *fenestra*) + *-uie* (< lat. *-uleus*) ; roum. *fânărie* [“fenil”] < *fân* (< lat. *fenum*) + *-ărie* [composé par analogie à partir de *-ar* (< lat. *-arius*) + *-ie* (< lat. *-ia*, sl. *ije, -ijie*, gr. $-\alpha$)] ; roum. *grânar* [“grenier”] < *grâne* (< lat. *granum*) + *-ar* (< lat. *-arius*) ; roum. *încăpere* [“habitation”, “pièce”] < *încăpea* (< lat. **incapere*) + *-re* (< lat. *-re*) ; roum. *portică* [“petite-porte”] < *poartă* (< lat. *porta*) + *-ică* (< lat. *-ella* + *-icca, -ica*) ; roum. *portiță* [“petite-porte”] < *poartă* (< lat. *porta*) + *-iță* (< vsl. *-ica*) ; roum. *scăriică* [“échelette”] < *scară* (< lat. *scala*) + *-ică* (< lat. *-ellus, -ella* + *-icca*) ; roum. *scăriică* [“échelette”] < *scară* (< lat. *scala*) + *-ică* (< lat. *-eolus, -iolus*) ; roum. *scărișoară* [“échelette”] < *scară* (< lat. *scala*) + *-ișoară* [< *-ior* (< lat. *-eolus, -iolus*) > *-ișor*]¹⁷⁹ ; roum. *spălătorie* [“blanchisserie”] < *spălător* [< *spăla* (< lat. **experlavare*) + *-ător* (< lat. *-tor, -torius*)] + *-ie* (< lat. *-ia*, sl. *ije, -ijie*, gr. $-\alpha$) ;

3.4.3.3. empruntée du néogrec : roum. *chichineață* [“taudis”] < *chichie* (< gr. $\theta\eta\kappa\eta$ « cutie, teacă » [“boîte”, “gaine”]) + *-eață* (< lat. *-itia*) ;

3.4.3.4. empruntée du vieux slave ou du slavon : roum. *coșărel* [“petite bergerie”] < *coșar* (< vsl. *košara*) + *-el* (< lat. *-ellus*) ; roum. *pivnicioară* [“caveau”] < *pivniță* (< slv. *pivnița*) + *-ioară* (< lat. *-eolus, -iolus*) ; roum. *înveliș* [“toit”] < *înveli* (cf. sl. *valiti*) + *-iș* (< serb. ou hongr.) ;

3.4.3.5. empruntée du bulgare ou du serbe : roum. *grădiniță* [“jardinet”] < *grădină* (< bulg. *gradina*, serb. *gradina*) + *-iță* (< vsl. *-ica*) ; roum. *odăiță* [“chambrette”] < *odaie* (< tc. *oda*, bulg. *odai*) + *-iță* (< vsl. *-ica*) ;

3.4.3.6. empruntée du hongrois : roum. *locuință* [“habitation”] < *locui* (< hongr. *lakni*) + *-ință* (< lat. *-entia*) ;

3.4.3.7. empruntée du turc : roum. *sufragerie* [“salle à manger”] < *sofragiu* (< tc. *sofraci*) + *-ărie* [composé par analogie à partir de *-ar* (< lat. *-arius*) + *-ie* (< lat. *-ia*, sl. *-ije, -ijie*, gr. $-\alpha$)] ;

3.4.4. des mots d'origine inconnue ou incertaine : roum. *oblon* [“volet”] ; roum. *șopron* [“hangar”] (cf. all. *Schoppen*).

¹⁷⁶ Voir Popescu-Marin 2007: 208.

¹⁷⁷ *Ibidem*.

¹⁷⁸ Ce suffixe est seulement mentionné, les auteurs du volume FCLR, IV: 47, 58–59, n'en ayant repéré qu'une occurrence.

¹⁷⁹ Voir Popescu-Marin 2007: 142.

3.5. En conclusion, nous pouvons affirmer que, du point de vue de la dynamique du lexique de la langue roumaine, le lexique de l'habitation, tel que recensé par VRF, est particulièrement riche. Il contient de nombreuses séries synonymiques, ainsi que des mots hérités (du substrat et du latin), des emprunts des langues néolatines ou slaves, emprunts qui se sont adaptés au système linguistique du roumain. Certains d'entre eux se sont conservés jusqu'à aujourd'hui et font partie du vocabulaire fondamental du roumain, pendant que d'autres sont devenus caducs ou ils n'ont qu'une diffusion régionale ou ils sont complètement sortis d'usage..

Corpus

VRF = Costinescu, Ion, *Vocabularu romano-francesu, lucratu dupe Dicționarulu Academiei Franceze, dupe alu lui Napoleone Landais și alte Dicționare latine, italiene etc.*, vol. I-II, București, Tipographia Naționala Antreprenor C.N. Rădulescu, 1870.

BIBLIOGRAPHIE

1. Avram, Mioara, *Cuvintele limbii române între corect și incorect*, București, Cartier, 2001.
2. DELR = *Dicționarul etimologic al limbii române (DELR)*, volumul I. A–B, 2011; volumul II. Litera C. Partea 1. CA–Cizmă, 2015, București, Editura Academiei Române.
3. DER = Alexandru Ciorănescu, *Dicționarul etimologic al limbii române*, ediție îngrijită și traducere din limba spaniolă de Tudora Șandru Mehedinți și Magdalena Popescu Marin, București, Saeculum, 2007.
4. DLR^a = Academia Română, *Dicționarul limbii române*, ediție anastatică după *Dicționarul limbii române (DA)* și *Dicționarul limbii române (DLR)*, 19 vol., București, Editura Academiei Române, 2010.
5. FCLR = Marina Rădulescu Sala (coord.), *Formarea cuvintelor în limba română*, vol. al IV-lea. *Sufixe. Derivarea nominală și adverbială*, partea I, București, Editura Academiei Române, 2015.
6. Ionică, Ion, *Terminologia casei în limba română (pe baza ALR)*, în « Studii și cercetări lingvistice », XVII, 1966, nr. 4, p. 435–494.
7. MDA = Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, *Micul dicționar academic*, vol. I–II, București, Univers Enciclopedic Gold, 2010.
8. Popescu-Marin, Magdalena (coord.), *Formarea cuvintelor în limba română din secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, București, Editura Academiei Române, 2007.
9. Stan, Ionel, *Problèmes d'onomasologie romane. Autour de la terminologie du bâtiment*, în « Revue Roumaine de Linguistique », IX, 1964, nr. 6, p. 625–631.